

Voortijdig schoolverlaten in het vmbo: De rol van individuele kenmerken, gezinsfactoren en de school

Citation for published version (APA):

Traag, T., & van der Velden, R. K. W. (2007). Voortijdig schoolverlaten in het vmbo: De rol van individuele kenmerken, gezinsfactoren en de school. *Netherlands. Centraal Bureau voor de Statistiek. Sociaal-Economische Trends*, 2, 16-22.

Document status and date:

Published: 01/01/2007

Document Version:

Publisher's PDF, also known as Version of record

Please check the document version of this publication:

- A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
- The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
- The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license above, please follow below link for the End User Agreement:

www.umlib.nl/taverne-license

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

repository@maastrichtuniversity.nl

providing details and we will investigate your claim.

Voortijdig schoolverlaten in het vmbo

De rol van individuele kenmerken, gezinsfactoren en de school

Tanja Traag¹⁾ en Rolf K.W. van der Velden²⁾

Waarom verlaat de ene jongere voortijdig de school, terwijl de andere nog jaren in de schoolbanken doorbrengt totdat hij het benodigde diploma heeft? Spelen hierbij vooral persoonlijke kenmerken van de leerling zoals intelligentie en motivatie een rol? Of moet de oorzaak veeleer in externe factoren zoals het gezin waarin iemand opgroeit en/of de school worden gezocht? Uit onderzoek naar schoolverlaten in het vmbo waarbij kenmerken van de leerling zelf, kenmerken van het gezin waarin deze is opgegroeid en kenmerken van de school waarop de leerling zat, gelijktijdig zijn bekeken, blijkt dat al deze factoren een rol spelen.

1. Inleiding

De aandacht voor voortijdig schoolverlaten is in de afgelopen decennia sterk gegroeid, zowel onder onderzoekers als beleidsmakers. Voortijdig schoolverlaten is vooral problematisch onder kinderen uit de lagere sociaaleconomische groepen en onder niet-westers allochtone kinderen, waardoor de risico's op sociale ongelijkheid en desintegratie voor deze groepen vergroot worden. Daarbij komt ook dat de overheid en het bedrijfsleven zich steeds meer zorgen zijn gaan maken of er in de toekomst nog wel voldoende opgeleid personeel is.

Iemand wordt als een voortijdige schoolverlater beschouwd wanneer hij het onderwijs verlaat zonder startkwalificatie. Een startkwalificatie is een opleiding op minimaal mbo-2-niveau. Ook een havo- en een vwo-diploma is een startkwalificatie. Schoolverlaters met een startkwalificatie zijn succesvoller op de arbeidsmarkt dan degenen zonder deze minimale kwalificatie. Ze hebben aanzienlijk vaker betaald werk. De werkloosheid onder hen is dan ook beduidend lager. Bovendien hebben ze wanneer ze werken veel vaker een vast contract dan werkende jongeren zonder startkwalificatie (Beckers en Traag, 2005).

Hoewel er al veel bekend is over voortijdig schoolverlaten, richten de meeste studies zich slechts op een deel van de mogelijke oorzaken. Zo hebben niet-westers allochtone kinderen meer kans op voortijdig schoolverlaten, maar heeft dat misschien niet ook, of zelfs vooral, te maken met het opleidingsniveau van de ouders? In dit artikel hanteren we daarom een model waarin we rekening houden met zo veel mogelijk relevante kenmerken van schoolverlaters.

¹⁾ Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), Heerlen.

²⁾ Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA), Maastricht.

Daarbij bevat het onderzoek waarvan we gebruik maken, het Voortgezet Onderwijs Cohort Leerlingen '89, metingen van deze kenmerken op een en hetzelfde tijdstip, vóórdat de leerling van school ging. Daarmee kunnen oorzaak en gevolg dus beter uit elkaar worden houden.

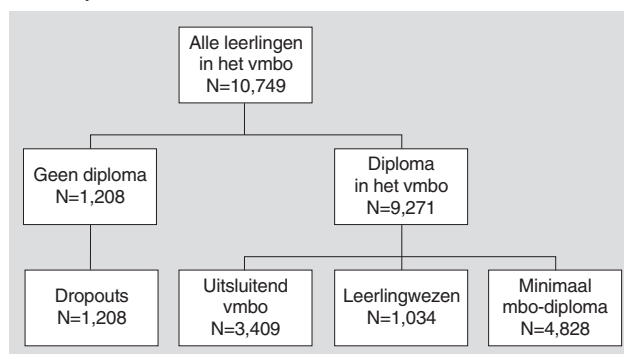
Dit artikel richt zich uitsluitend op de leerlingen uit de laagste onderwijsniveaus, namelijk het lager beroepsonderwijs (lbo) en de mavo. Omdat deze onderwijssoorten inmiddels zijn samengevoegd tot het vmbo wordt in de rest van het artikel deze term gebruikt om naar deze groep te verwijzen.

2. Onderzoeksopzet

Schoolverlaters in het vmbo

Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van gegevens van het VOCL'89. Alle leerlingen in het VOCL'89 die hun onderwijsloopbaan zijn begonnen in het vmbo, zijn geselecteerd voor de analyses. Als leerlingen startten in een brugklas vmbo/havo of een andere gemengde brugklas, dan is de onderwijskeuze in de tweede klas gebruikt om te zien of de leerling al dan niet in het vmbo was beland. Deze leerlingen zijn verdeeld in vier groepen schoolverlaters zoals is weergegeven in figuur 1.

1. Groepen schoolverlaters in het vmbo

De eerste groep wordt in de meeste literatuur de 'dropouts' genoemd. Het is de meest problematische groep, omdat het gaat om leerlingen die zonder enig diploma van school gaan.

Zij zullen ook de meeste moeilijkheden ondervinden wanneer ze op zoek gaan naar een baan.

De tweede groep heeft wel het diploma in het vmbo behaald, maar is daarna uit het onderwijs vertrokken. In vergelijking tot de eerste groep hebben zij wellicht een iets

rooskleurigere toekomst, maar alléén een vmbo-diploma biedt desalniettemin slechts beperkte kansen op een succesvolle arbeidsmarktintrede.

De derde groep heeft eveneens het vmbo-diploma behaald en besluit daarna wel nog scholing te volgen, maar in combinatie met werk. Zij vertrekken naar het leerlingwezen (tegenwoordig bbl of beroepsbegeleidende leerweg) waar theoretisch onderwijs wordt gecombineerd met praktijk. In het VOCL'89 werd echter alleen de voltijds onderwijsloopbaan gevolgd, waardoor van deze leerlingen niet bekend is wie het leerlingwezen uiteindelijk ook daadwerkelijk met een diploma heeft afgerond. Wie een diploma haalt in het leerlingwezen heeft immers wel een startkwalificatie, terwijl degenen die deze opleiding niet met succes afronden geen startkwalificatie hebben. Daarom worden deze leerlingen in de analyses apart bekeken van degenen waarvan wel bekend is of ze al dan niet met een diploma van school zijn gegaan.

De laatste groep is na het vmbo doorgestroomd in een voltijds vervolgopleiding en heeft hiervan een diploma behaald op minimaal mbo-niveau.

Het overgrote deel van deze leerlingen heeft de onderwijsloopbaan inmiddels beëindigd en is op zoek gegaan naar werk.

Verklarende factoren

Voortijdig schoolverlaten kan door verschillende factoren worden verklaard. Er worden drie groepen van factoren bekeken. Allereerst *individuele kenmerken*. Hieronder worden bijvoorbeeld geslacht en herkomst verstaan, maar ook cognitieve kenmerken zoals intelligentie, schoolprestaties en motivatie. De tweede groep verklarende factoren zijn de *gezinskenmerken*, die bestaan uit de sociale klasse, het opleidingsniveau van de ouders, het sociaal en cultureel kapitaal, maar ook uit het aantal kinderen in het gezin en of het om een eenoudergezin gaat. De laatste groep verklarende factoren zijn de *schoolkenmerken*, zoals het aandeel allochtone leerlingen op een school, de regio waar deze zich bevindt en de samenstelling van de school wat betreft onderwijssoorten.

Analysemethode

De analyses zijn uitgevoerd door een multilevel model te gebruiken, waarin onderscheid is gemaakt tussen het niveau van de leerling en het niveau van de school waarop de leerling zat. In zo'n model kan men rekening houden met het feit dat verschillen in voortijdig schoolverlaten tussen scholen soms verklaard kunnen worden, doordat de populatiesamenstelling van scholen kan verschillen.

De te verklaren variabele bestaat uit vier groepen; de dropouts, degenen met uitsluitend een vmbo-diploma, degenen die naar het leerlingwezen gingen en degenen die minimaal een mbo-diploma hebben behaald. In tabel 1 wordt steeds één van de eerste drie groepen vergeleken met de laatste. Dit noemen we de referentiecategorie. Omdat steeds de vergelijking is gemaakt met de referentiecategorie en niet met alle andere groepen onderling, kunnen geen conclusies getrokken worden over de verschillen tussen deze. Zo kan bijvoorbeeld niet bepaald worden of het

effect van schoolprestaties met -94 procent bijvoorbeeld sterker negatief is voor dropouts dan voor degenen met uitsluitend een vmbo-diploma en degenen die naar het leerlingwezen zijn gegaan (beiden -85 procent).

De resultaten van de analyses worden weergegeven in de kans op voortijdig schoolverlaten. Per kenmerk wordt aangegeven wat de invloed is op de kans om voortijdig van school te gaan en hoe veel groter of kleiner (in procenten) deze is ten opzichte van de referentiecategorie. Om duidelijk te maken hoe de resultaten in de tabel geïnterpreteerd moeten worden, geven we hieronder twee voorbeelden.

- Een effect van 101 procent voor mannen betekent in dit geval dat mannen ongeveer twee maal zo veel (ofwel 101% meer) kans hebben om zonder enig diploma van school te gaan dan vrouwen vergeleken met de referentiecategorie.
- Een effect van -30 procent voor intelligentie betekent dat hoe intelligenter een leerling is, des te kleiner de kans is dat deze leerling zonder enig diploma van school gaat. De schaal voor intelligentie loopt van 0 tot 1. Als twee leerlingen 0,1 punten zouden verschillen in intelligentie, dan zou het verschil in kans op dropout in dit geval $0,1 \cdot 30\% = 3\%$ bedragen.

Voortgezet Onderwijs Cohort Leerlingen '89

Het Voortgezet Onderwijs Cohort Leerlingen '89 (VOCL '89) bestaat uit ruim 19 duizend leerlingen verdeeld over bijna 400 scholen die allemaal in het schooljaar 1989/90 begonnen zijn in de brugklas. Van al deze leerlingen is jaarlijks bijgehouden in welke klas ze zaten, op welke school, of ze waren blijven zitten en of ze een diploma hadden behaald tot op het moment dat ze uit het voltijd dagonderwijs vertrokken.

Voor het volgen van de onderwijsloopbaan is er in de brugklas een aantal testen bij deze leerlingen afgenomen, waaronder een intelligentietest en testen naar taal- en rekenvaardigheid. Ook is er een vragenlijst afgenomen bij de ouders van deze kinderen, zodat er een goed beeld is van de gezinssituatie.

Het onderzoek is representatief te noemen voor alle leerlingen die in het schooljaar 1989/90 in de brugklas zaten (CBS 1991; Driessen and Van Der Werf 1992).

3. Resultaten

De rol van sekse en herkomst

Jongens lopen meer risico van school te gaan dan meisjes. Het verschil tussen jongens en meisjes is het grootst bij de groep leerlingen die na het vmbo naar het leerlingwezen gaat. Dit zal voornamelijk komen doordat zeker in het begin van de jaren negentig het vooral de meer technische opleidingen waren die een leerlingwezen-variant kenden. Jongens hebben echter ook meer kans dan meisjes om ongediplomeerd of met uitsluitend een vmbo-diploma het onderwijs te verlaten.

De verschillen tussen autochtone en niet-westers allochtone¹⁾ leerlingen blijken voor het grootste deel te verdwijnen, wanneer rekening wordt gehouden met andere kenmerken van de persoon, het gezin en de school. Alleen de kans op het verlaten van de school na het behalen van het vmbo is voor niet-westers allochtone en autochtone leerlingen verschillend. Opmerkelijk genoeg is het effect omgekeerd van wat vaak gedacht wordt: niet-westerse leerlingen lopen bijna 15 procent minder kans na het vmbo niet meer verder te leren dan autochtone leerlingen. Dit zou kunnen liggen aan het feit dat ze meer gemotiveerd zijn dan autochtone leerlingen (Goldsmith, 2004).

De invloed van capaciteiten en houding

De verschillende groepen schoolverlaters onderscheiden zich duidelijk in capaciteiten zoals intelligentie en schoolprestaties. Allereerst blijkt dat alléén dropouts achter blijven qua intelligentie. Leerlingen die na het vmbo besluiten te stoppen met leren of doorgaan naar het leerlingwezen zijn niet minder intelligent dan de groep die minimaal een mbo-diploma behaalde. Wel blijkt voor alle drie de groepen te gelden dat zij beduidend minder goed presteerden op school en lagere adviezen kregen, toen ze van de basischool naar het voortgezet onderwijs gingen dan de leerlingen die uiteindelijk een mbo-diploma haalden.

De motivatie van zowel dropouts alsook van degenen die na het vmbo vertrokken of naar het leerlingwezen gingen, blijft beduidend achter bij de referentiegroep. Vooral dropouts zijn duidelijk minder gemotiveerd. Daarnaast is ook de schoolbeleving, het "leuk" vinden op school, van invloed op de kans ongediplomeerd van school te gaan of na het vmbo-diploma uit het onderwijs te stappen. Alleen degenen die naar het leerlingwezen gingen, bleken het even leuk op school te vinden als degenen die na het vmbo nog een mbo-diploma haalden.

Wat doet het gezin er toe?

De sociale klasse en het opleidingsniveau van de ouders dragen in positieve zin bij aan de kans op voortijdig schoolverlaten in het vmbo. Kinderen van ouders uit de hogere sociale klassen en kinderen van laagopgeleide ouders hebben minder kans om voortijdig van school te gaan dan wel naar het leerlingwezen te vertrekken. Ook het onderwijsondersteunend thuis klimaat is van groot belang. In gezinnen waar deze stimulans ontbreekt, is de kans op dropout ongeveer 50 procent groter dan in gezinnen waar ouders wel met hun kinderen over school (prestaties) praten en hen aansporen goed hun best te doen. Ook het opgroeien in een eenoudergezin of in een gezin met veel broertjes en zusjes vergroot de kans op voortijdig schoolverlaten. Bovendien hebben kinderen waarvan de ouders meer tijd besteden aan culturele participatie, zoals toneelbezoek en het bezoeken van musea, ongeveer 30 procent minder kans om voortijdig van school te gaan.

Dragen scholen bij aan voortijdig schoolverlaten?

Schoolkenmerken dragen ook bij aan het verklaren van voortijdig schoolverlaten van vmbo-ers. Allereerst is er een

negatief effect van het aandeel niet-westers allochtone leerlingen op een school. Naarmate dit aandeel toeneemt, neemt de kans op dropout ook toe. Voor iedere procent meer allochtonen in een school groeit het risico op dropout met ongeveer één procent. Dit betekent dat het terugbrengen van het aandeel niet-westers allochtone leerlingen in een school met bijvoorbeeld 10 procent een gelijke afname in het risico op dropout tot gevolg heeft. Overigens is het aandeel niet-westerse leerlingen op school niet van invloed op de kans na het behalen van het vmbo-diploma van school te gaan, dan wel de kans in te stromen in het leerlingwezen.

Daarnaast blijken leerlingen op scholen in geurbaniseerde gebieden en leerlingen op scholen waar uitsluitend vmbo-onderwijs wordt gegeven, significant meer kans te hebben om zonder diploma of met alleen een vmbo-diploma de school te verlaten.

4. Conclusies

Ouders spelen een belangrijke rol in de verklaring van voortijdig schoolverlaten. Het onderwijsondersteunend thuis klimaat en culturele activiteiten van de ouders blijken een positieve invloed te hebben op de kans dat kinderen hun opleiding af maken. Vooral in gezinnen met meerdere kinderen en eenoudergezinnen, waar het voor ouders soms moeilijker kan zijn voldoende aandacht te besteden aan de kinderen, is het van belang dat ouders hun aandacht zo goed mogelijk verdelen. Zo kunnen de kinderen optimaal profiteren van de positieve invloed die de culturele bagage en het onderwijsondersteunende thuis klimaat binnen het gezin met zich meebrengen in de preventie van voortijdig schoolverlaten.

Los van individuele- en gezinskenmerken speelt ook de school waarop een leerling zit een rol. Kinderen die de school voortijdig verlaten, beschikken vaak wel over de capaciteiten, maar het ontbreekt hen aan motivatie of ze vinden het gewoon niet leuk op school. Dit sluit aan bij onderzoek door Smerdon (2002) waaruit bleek dat er een verband is tussen prestaties en schoolbeleving. Leerlingen die slecht presteren op school zullen zich steeds minder prettig gaan voelen op school. Ze horen er niet meer bij. Daardoor kunnen ze steeds minder gemotiveerd raken om beter te gaan presteren, waardoor het risico op voortijdig schoolverlaten toeneemt. Het is dus van belang dat scholen aandacht besteden aan leerlingen die minder goed presteren en hun best doen te zorgen dat ook deze leerlingen het gevoel hebben dat ze erbij horen en daarmee gemotiveerd blijven.

In tegenstelling tot wat vaak gedacht wordt, blijkt het splitsen van scholen op basis van onderwijssoorten de kans op voortijdig schoolverlaten niet terug te dringen. Het blijkt zelfs dat vmbo-leerlingen op scholen waar ook havo- en/of vwo-onderwijs wordt gegeven minder vaak voortijdig van school gaan. Het zou kunnen dat dit komt doordat het school klimaat en de uitdaging om te presteren op deze scholen groter zijn, waardoor leerlingen uit het vmbo zich meten aan prestaties van hun schoolgenoten uit de hogere onderwijsniveaus en hierdoor gestimuleerd raken.

Zoals verwacht lopen leerlingen in scholen in verstedelijkte gebieden meer kans om voortijdig van school te gaan. Hoewel dit al in eerdere studies naar voren kwam, is het opmerkelijk dat er verschillen blijven bestaan tussen urbane en suburbane gebieden wanneer gecontroleerd wordt voor kenmerken zoals herkomst, sociaaleconomische status en het aandeel allochtone leerlingen op een school. Als voortijdig schoolverlaten onder andere zou voortvloeien uit een matige kwaliteit van het onderwijs, dan blijkt in ieder geval uit deze analyses dat dit niet uitsluitend te wijten is aan de zogenaamde zwarte scholen.

Begrippen

Aandeel niet-westerse allochtonen in de school

Het aandeel niet-westers allochtone leerlingen op de school is berekend door het aantal niet-westerse leerlingen in de steekproef per school te delen door het totaal aantal aanwezig leerlingen. Het aandeel niet-westerse allochtonen is dus gebaseerd op het totale aantal van 19,524 leerlingen.

Allochtoon

Een allochtoon is iemand die in het buitenland is geboren of van wie een van beide ouders in het buitenland is geboren. Allochtonen worden onderscheiden naar herkomstland. Allochtonen afkomstig uit Turkije, Afrika, Azië of Latijns-Amerika worden ingedeeld bij de niet-westerse allochtonen. De overigen worden gerekend tot de westerse allochtonen.

Culturele hulpbronnen

De culturele hulpbronnen van de ouders zijn gemeten aan de hand van hun culturele participatie en leesgedrag. Deze kenmerken zijn verzameld via de oudervragenlijst in het eerste leerjaar. De items behorende bij de schaal voor culturele participatie hebben betrekking op de mate van concert-, toneel- en museumbezoek van beide ouders. De betrouwbaarheid van deze schaal bedraagt 0,88. De items behorende bij de schaal voor leesgedrag hebben betrekking op het aantal gelezen boeken per maand. De betrouwbaarheid bedraagt hier 0,40. De scores op beide schalen zijn zo getransformeerd dat zij een bereik hebben tussen de waarde 0 en 1.

Gezinssamenstelling

De gezinssamenstelling is bepaald aan de hand van de oudervragenlijst in het eerste leerjaar. Als ouders aangeven dat er geen partner aanwezig was, is het huishouden gemarkeerd als een eenoudergezin. Daarnaast is aan de ouders gevraagd hoeveel kinderen er deel uitmaken van het gezin.

Intelligentie

De non-verbale intelligentie is vastgesteld door een tweetal toetsen, die beiden in het laatste jaar van het basisonderwijs zijn afgenomen. Eén toets meet het redeneervermogen, de andere het abstractievermogen. Van beide testen is het aantal correcte items opgeteld. De totaalscore is vervolgens omgezet naar een schaal met een minimale waarde van 0 en een maximale waarde van 1.

Onderwijsondersteunend thuis klimaat

Het onderwijsondersteunend thuis klimaat is gebaseerd op vragen in de oudervragenlijst over het hebben van gesprekken over school, het voeren van gesprekken over prestaties en het geven van complimenten over schoolprestaties. Deze items zijn samengevoegd tot een schaal met een betrouwbaarheid van 0,61. De minimale waarde van deze schaal is 0; de maximale 1.

Prestatiemotivatie

De prestatiemotivatie is gemeten in de leerlingenvragenlijst aan de hand van de volgende twee uitspraken die aan de leerlingen zijn voorgelegd: 'ik maak mijn schoolwerk graag goed, ook als dat me moeite kost' en 'ik doe weinig mijn best op school'. Van beide items is het gemiddelde genomen. De betrouwbaarheid (cronbach's alpha) bedraagt 0,45. De somscore is vervolgens omgezet naar een schaal met een bereik tussen 0 en 1.

Schooladvies

Het schooladvies is gebaseerd op het advies dat de leerling van de basisschool heeft gekregen over de doorstroom naar het voortgezet onderwijs. Dit advies bestaat uit acht opleidingscategorieën, variërend van buo/ibo tot en met vwo. Deze zijn gecodeerd volgens de leerjarenladder: buo/ibo=5, lbo/vbo=6, mavo/middenschool=7, havo=8, vwo=9. Leerlingen met een gemengd advies hebben een gemiddelde waarde gekregen.

Schoolbeleving

De schoolbeleving van leerlingen is gebaseerd op een schaal bestaande uit 11 items. De betrouwbaarheid van deze schaal is 0,75. De scores lopen tussen 0 en 1. Schoolbeleving is gemeten in de leerlingvragenlijst.

Schoolprestaties

De schoolprestaties zijn vastgesteld door drie toetsen (Nederlands, rekenen en informatieverwerking), die met behulp van een door het CITO samengestelde versie van de Entreetoets halverwege het laatste jaar van het basisonderwijs zijn afgenomen. De toetsen omvatten ieder 20 multiple-choice vragen. De totaalscore is uitgedrukt op een schaal lopend van 0 tot en met 1.

Schoolsamenstelling

Alle schoolkenmerken zijn gebaseerd op de kenmerken van de school bij het trekken van de steekproef. De schoolsamenstelling is verdeeld in twee groepen: scholen met uitsluitend een vmbo-afdeling en scholen met ook een havo- en/of een vwo-afdeling.

Sociale herkomst

De sociale herkomst van de leerlingen is bepaald aan de hand van twee indicatoren, namelijk het opleidingsniveau van de ouders en de maatschappelijke positie van de ouders. Deze zijn verzameld via de oudervragenlijst die in het laatste jaar van het basisonderwijs bij de ouders is afgenomen.

Het opleidingsniveau van de ouders is weergegeven op basis van de niveau-indeling van de Standaard Onderwijsindeling 1978 (SOI'78) (CBS, 1987). Daarbij is uitgegaan van het gemiddelde opleidingsniveau van (een van) beide

ouders. De verschillende niveaus zijn vervolgens omgerekend naar het gemiddelde aantal jaren nominale scholing. Dit levert de volgende waarden op: 6 jaren (lager onderwijs), 10 jaren (voortgezet onderwijs, lager trap), 14 jaren (voortgezet onderwijs, hogere trap), 17 jaren (hoger onderwijs, eerste fase) en 19 jaren (hoger onderwijs, tweede fase).

De maatschappelijke positie van de ouders is gebaseerd op informatie over de werkzaamheid en het beroep van de hoofdkostwinner van het gezin. De volgende categorieën zijn onderscheiden: 1) niet werkzaam, 2) arbeider, 3), zelfstandige zonder personeel, 4) zelfstandige met personeel, 5) lagere employee, 6) middelbare employee en 7) hogere employee.

Startkwalificatie

Een startkwalificatie wordt in Nederland gelijk gesteld aan een opleiding op niveau 2 van de kwalificatiestructuur van de Wet educatie en beroepsonderwijs (WEB). Dit betekent in het kort, dat na het verlaten van het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (vmbo; voorheen vbo en mavo) nog een beroepsopleiding moet worden gevolgd met een minimale opleidingsduur van twee jaar. Ook een afgeronde havo- of vwo-opleiding wordt als een startkwalificatie beschouwd.

Urbanisatiegraad

De urbanisatiegraad van de schoolregio is gebaseerd op het aantal adressen per km² in de regio waar de school staat. Regio's met 1 500 tot 2 500 adressen zijn zeer verstedelijkt, terwijl regio's met 1 000 tot 1 500 verstedelijkt worden genoemd. Regio's met 500 tot 1 000 adressen zijn laag verstedelijkt. Regio's minder dan 500 adressen zijn zeer laag verstedelijkt.

Literatuur

Beckers, Ingrid en Tanja Traag (2005). Met een startkwalificatie betere kansen op de arbeidsmarkt. *Sociaal-economische Trends, 2005-4*. Voorburg/Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek.

Centraal Bureau voor de Statistiek. 1987. *Standaard Onderwijs Indeling 1978*. Centraal Bureau voor de Statistiek: Voorburg.

Centraal Bureau voor de Statistiek. 1991. *Schoolloopbaan en achtergrond van leerlingen: cohort 1989. Deel 1: instroom*. Voorburg/Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek.

Centraal Planbureau. 2006. *Voortijdig schoolverlaten in Nederland: Omvang, beleid en resultaten*. Centraal Planbureau, Den Haag.

Driessen, Geert en Greetje van der Werf. 1992. *Het functioneren van het voortgezet onderwijs. Beschrijving steekproef en psychometrische kwaliteit instrumenten*. Groningen/Nijmegen: RION/ITS.

Goldsmith, Pat António. 2004. Schools' racial mix, students' optimism, and the black-white and Latino-white achievement gaps. 221–234. *Sociology of Education 77: 121–147*.

Smerdon, Becky A. 2002. Students' perceptions of membership in their high schools. *Sociology of Education, 75, 287–305*.

Noot in de tekst

¹⁾ Binnen het VOCL'89 werd iemand als allochtoon beschouwd wanneer die behoorde tot de doelgroep van de in 2003 beëindigde Wet Stimulering Arbeidsdeelname Minderheden (SAMEN). Deze groep valt samen met de niet-westerse allochtonen, behalve dat ook personen met voormalig Joegoslavië als herkomstland zijn meegeteld. De relatief kleine groep van Joegoslavische herkomst bleek gedurende de analyses niet te verschillen van autochtone leerlingen en is, mede vanwege de zeer kleine aantallen, samengevoegd met de groep autochtonen.

Tabel 1
De invloed van individuele-, gezins- en schoolkenmerken op voortijdig schoolverlaten in het vmbo¹⁾

	Dropouts	Uitsluitend vmbo	Leerlingwezen	Minimaal mbo-diploma (ref.)
<i>Individuele kenmerken</i>				
Geslacht				
Jongens	101%	-80%	-137%	-
Meisjes (ref.)				
Herkomst				
Autochtoon (ref.)				
Niet-westers allochtoon	-	-14%	-	-
Intelligentie	-30%	-	-	-
Schoolprestaties	-94%	-85%	-85%	-
Schooladvies	-31%	-43%	-28%	-
Motivatie	-79%	-51%	-52%	-
Schoolbeleving	-26%	-31%	-	-
<i>Gezinskenmerken</i>				
Sociale klasse				
Arbeider	-49%	-18%	-24%	-
Zelfstandige, zonder personeel	-65%	-46%	-52%	-
Zelfstandige, met personeel	-55%	-30%	-54%	-
Lagere employee	-49%	-23%	-	-
Middelbare employee	-53%	-32%	-34%	-
Hogere employee	-51%	-46%	-28%	-
Niet werkzaam (ref.)				
Opleidingsniveau ouders	-7%	-6%	-4%	-
Culturele participatie	-32%	-29%	-	-
Boeken lezen ouders				
Onderwijsondersteunend thuisclimaat	-47%	-35%	-31%	-
Gezinstype				
Eenoudergezin	33%	25%	-27%	-
Twee ouders (ref.)				
Aantal kinderen in het gezin				
Eén kind	38%	-	-	-
Twee of drie kinderen (ref.)				
Vier kinderen	83%	45%	-	-
<i>Schoolkenmerken</i>				
% niet-westers allochtone leerlingen in de school	1%	-	-	-
Urbanisatiegraad schoolregio				
Zeer hoog				
Hoog	49%	-	-	-
Gemiddeld (ref.)				
Laag	-	-28%	-	-
Zeer laag				
Schoolsamenstelling				
Uitsluitend vmbo-onderwijs (ref.)				
School omvat ook havo en/of vwo	-26%	-21%	-	-

¹⁾ Als effecten niet statistisch significant waren, zijn deze niet opgenomen in de tabel.

Bron: CBS, Voortgezet Onderwijs Cohort Leerlingen '89.

Tabel 2
Statistische beschrijving van de gebruikte variabelen ¹⁾

	Mean	SD	%	Min	Max
<i>Individuele kenmerken</i>					
Geslacht					
Jongens			51,4		
Meisjes (ref.)			48,6		
Herkomst					
Autochtoon (ref.)			88,5		
Niet-westers allochtoon			11,5		
Intelligentie	0,48	0,23		0	1
Schoolprestaties	0,43	0,25		0	1
Schooladvies	6,7	0,83		5	9
Motivatie	0,5	0,28		0	1
Schoolbeleving	0,49	0,29		0	1
<i>Gezinskenmerken</i>					
Sociale klasse					
Arbeider			32,4		
Zelfstandige, zonder personeel			4,8		
Zelfstandige, met personeel			4,0		
Lagere employee			9,4		
Middelbare employee			18,4		
Hogere emoployee			12		
Niet werkzaam (ref.)			19		
Opleidingsniveau ouders	10,44	3,14		6	19
Onderwijsondersteunend thuisclimaat	0,5	0,26		0	1
Gezinstype					
Eenoudergezin			7,3		
Twee ouders (ref.)			92,7		
Aantal kinderen in het gezin					
Eén kind			7,3		
Twee of drie kinderen (ref.)			78,3		
Vier kinderen			14,3		
Culturele participatie	0,47	0,28		0	1
Boeken lezen ouders	0,48	0,28		0	1
<i>Schoolkenmerken</i>					
Schoolsamenstelling					
Uitsluitend vmbo-onderwijs (ref.)			39,9		
School omvat ook havo en/of vwo			60,1		
% niet-westers allochtone leerlingen in de school	12,17	11,57		0	91
Urbanisatiegraad schoolregio					
Zeer hoog			12,6		
Hoog			23,6		
Gemiddeld (ref.)			26,0		
Laag			24,8		
Zeer laag			13,1		

¹⁾ Beschrijving is gebaseerd op 10 479 leerlingen in 361 scholen.

Bron: CBS, Voortgezet Onderwijs Cohort Leerlingen '89.